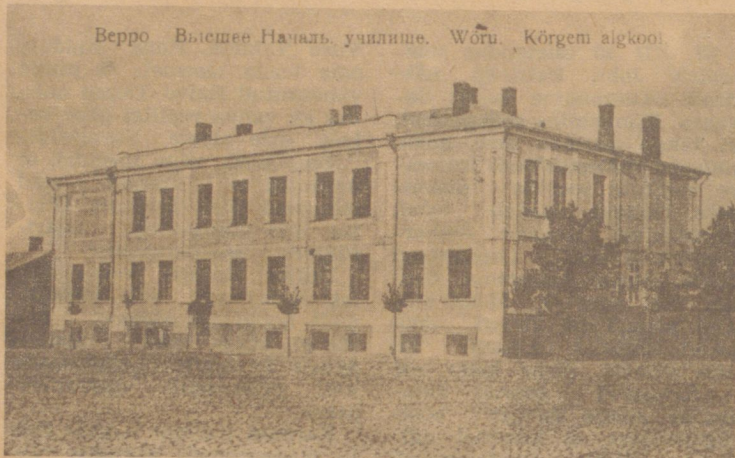

JULIUS UNGRU

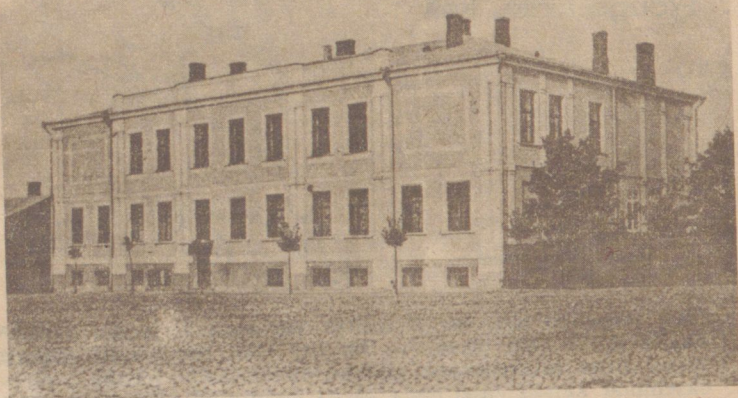
Верро Вьтешее Началь. училище. Võru. Kõrgem algkool.

KILDE
VÕRU ÕPETAJATE SEMINARIST
LÄBI MÄLESTUSTE

JULIUS UNGRU

Верро Вышнее Началь. училище. Võru. Kõrgem algkool.

KILDE

VÕRU ÕPETAJATE SEMINARIST
LÄBI MÄLESTUSTE

Mälestuskoos kolivennale
Ferd. Ersewile

1. veebr. 1991. Julius Ungru.

202710. Võru
Tartu t. 28-18.

Võru Õpetajate Seminar alustas 7. jaanuaril 1921. a. ja lõpetas töö 1930. aasta kevadel. 1932. a. suleti kõik Eesti seminarid. «Seega lõppes iseseisva Eesti hariduselu korralduses ajajärk, mida tuleb küllaltki tähtsaks pidada oma otsiva loova ja uuendusliku vaimu poolest,» on kirjutatud 1936. aastal ilmunud raamatus «Võru Õpetajate Seminar».

«Võru õpetajateseminar oli koldeks, kus küpsesid kooli uuenduslikud ideed, kus valmisid nende ideede edasikandjad, kust voolas uut ja jõulist verd Eesti õpetajaskonna elusoonesse. Selle kolde kuma helkis kaugemale kodumaapiiridest see helgib tulevikku, vaatamata sellele, et tuleasegi on kantud laiali. Loodame, et see helk soojendab kord nendegi südant, kes kord Eesti kooli ajalugu uurides konstateerivad suurt ja tõsist rahvalikku tööd, mis tehti selles asutuses,» niisugune oli Eesti Õpetajate Liidu juhatuse hinnang Võru Õpetajate Seminarile «Õpetajate Lehes» 1936. aastal.

Tänavu möödus 60 aastat VOS-i sulgemisest. Oige pea tähistame VOS-i asutamise 70. aastapäeva. 26. detsembril möödub 105 aastat seminaris juhataja Joh. Käisi sünnist.

Seminar andis palju nimekaid õpetajaid ja lõpetajaid. Aegade jooksul on paljud tolleaegsed õpetajad jäänud seminaristide mälestustesse. Neid meenutatakse ikka, kui kokku tullakse. Olgu järgnev ühe seminaristi väike meenutus seminarist ja selle õpetajatest.

KOOLI UUENDUSLIK TÖÖ VÕRU SEMINARIS

13. märtsil 1921. a. korraldati aktus seminaris avamise puhul. Aktusel kõneles direktor Johannes Käis: «Lapsi tuleb õpetada mitte niipalju tõsiasju teadma kui neid otsima ja leidma. Õpilane ei või jääda passiivseks pealtvaatajaks, vaid peab ise aktiivselt teadmisi otsima.»

Töökooliks nimetas Võru seminar oma töökorraldust. See on kool, kus taotletakse laste kehalist arenemist, meelte teritamist, vaimsete võimete ja loovate jõudude kasvatamist.

Keegi ei suuda töötada üle oma võimete. Kui hobune ei jaksa vedada koormat, siis kergendatakse seda. Aga kui laps ei suuda õppida, siis pähandame temaga. Siit tuleb õppetöö korraldamisse individuaalsuse põhimõte. Individuaalse tööviisi sissetoomine vastavalt õpilaste võimetele oli Võru seminaris peamiseks motiiviks. Selleks pidid olema sobivad tööjuhised. Tööjuhised pidi pakkuma maksimumi võimalusi andekamatele õpilastele klassis, kuid samas rahuldama ka andetumaid. Andetuil on raske sammu pida keskmise õpilasega. Seetõttu puudub neil huvi oma töö vastu ja töö on neile koormaks. Andekamaile aga ei jätku tööd küllaldaselt.

Seminaris pandi suurt rõhku õpilastes ilumeele kasvatamisele. Kool pidi olema kodune. Juba 1923/24. õ.-a. ilmusid Võru seminaris akende ette kardinad ja ruumidesse lilled, mille eest õpilased ise hoolitseda pidid. Seintele riputati pildid. Klassiruumide kaunistamisel peeti silmas didaktilisi eesmärke. Eesti keele klassis olid kirjanike pildid, ajalooklassis avaliku elu tegelaste ja lauluklassis heliloojate pildid.

Õppetöö kõrvale mahtusid ka isetegevus ja osalemine ringide töös.

Ettekandeõhtud olid õpilaringide korraldada. Esinemisvõimalusega kasvatati tööind. Ettekandeõhtuil olid õpilased ise õhtu juhid ja tegelased. Õpetajad olid publikuks.

Korraldumised tekkivad siis, kui lastel puudub meelepärase töö või tegevus. Hariliku koolitöö kõrval rakendati õpilasi harrastusringides. Loodi ringid, mis tegutsesid aineõpetaja juhtimisel.

1923. a. kujundati Võru seminaris aineklasside süsteem. Iga õppeaine jaoks oli korraldatud klass, kuhu õpilased tulid ainult vastava aine tunniks. Aineklass varustati kõigi vajalike õppevahenditega. Ka vastava aine käsitlemiseks vajalik raamatukogu koondati aineklassi. Klassi sisustus kohandati õppeaine laadiga.

Koolipingid asendati töölaudadega ja taburettidega. Tavaline koolipink eeldab ainult passiivselt istuvat õpilast. Loomulikus vestluses tahetakse kõnelejat näha ja talle otsa vaadata. Võru seminaris asetati laud nii, et keskmises reas istusid õpilased näoga ettepoole. Teised pingid aga seisis nii, et õpilased vaatasid keskmise rea poole. Nii võisid õpilased enamiku kaasõpilaste nägusid näha.

Töötuju värske säilitamiseks kasutati isetegevus-nõudele vastavaid töövõtteid. Selleks oli vaba õppejutt. Õpetaja või õpilane esitas probleemi, õpilased arutlesid vabalt selle ümber ja täiendasid teemat oma tähelepanekutega elust enesest.

Kõneharjutustunde korraldati referaatkoosoleku põhimõttel. Tööd juhtis selleks valitud juhataja. Kõnelda tuli vabalt, lubati kasutada ka konspekti. Kõneleja tuli klassi ette. Kõnele järgnesid läbiarutused.

(Järgneb)

"Võru Õpetaja" 18. det 1990 nr 148/7185

Sagedased olid õppekäigud kooliaeda, Võru ümbruse metsadesse või ka lihtsalt jaluuskäigud looduslikult kaunistesse kohtadesse. Suuremad retked korraldati igal kevadel ja sügisel kogu kooli ühistegevõtmisena.

Õppevahendite valmistamine koolis oli kõrgel tasemel. Sellest võtsid osa nii õpetajad kui õpilased. Õpilane Johannes Rosent valmistas koguini raadio vastuvõtuaparaadi.

Tööraamat võeti tarvitusele igas klassis. Tööraamatusse kirjutasid õpetajad iga kuu alguses oma töökava. Klassijuhataja jälgis, et suuremate kodutööde (kirjandid) ja kontrolltööde tähtsajad oleksid jaotatud ühtlaselt.

Õpilasperel oli ka oma kroonika ning eraldi oli veel igal klassil oma kroonika.

Perioodiliselt ilmus koolis seinaleht «Õpilaspere Päevakaja», mis oli saalis välja pandud.

1930. a. koostati «Üldtarvitavate võõrsõnade sõnastik». See sisaldas üle 2000 võõrsõna, mida õpilased seminaril lõpetamisel pidanuksid teadma. Sõnastik oli koostatud tööraamatuna. Õpilased ise pidid võõrsõnade eestikeelsed vasted raamatusse kirjutama, sedamööda kuidas sõnu jooksvas õppetöös esines.

Õpilaste omavalitsuse püüe oli kaasa rääkida koolielu seadmises korralduses. 3. septembril 1926. a. valgustas J. Käis õpilasomavalitsuse mõtet. Siis moodustati kõikide klasside esindajaist ajutine juhatus. Õpilaste üldkoosoleku poolt valiti esimeheks Paul Härm. Põhikiri kinnitati pedagoogika-nõukogu poolt ja see hakkas kehtima 28. septembril 1926. a.

Õpilasesinduses oli üldkoosoleku poolt valitud õpilasvanem ja iga klassi esindaja ning ringide esindajad.

J. KÄISI DIDAKTILISED PÕHINÕUDED

- * Ole huvitatud oma tööst, siis suudad äratada huvi ka õpilastes.
- * Püüa loov olla oma töös, tuues igasse tundi midagi uut.
- * Ühessegi tundi ei tohi minna ilma ettevalmistuseta.
- * Aine valikul pea silmas lapsepärast ja eluligust.
- * Võimalda õpilastele suurimat isetegevust.
- * Hoolitse harjutus- ja korramistöö eest.
- * Opetusel pea silmas kasvatuslikke ülesandeid.
- * Ole eeskujulik oma töös.
- * Kõigi ebaõnnestumiste põhjusi otsi iseendas.

ÕPPEREISID VÄLISMAALE

Eneseharimise otstarbel tegid Võru Õpetajate Seminari

õpetajad õppereise välismaale. Nii käis õpetaja Liidia Skomorovska 1925. a. tutvumas Berliini koolidega. Direktor Joh. Käis võttis 1926. aastal osa kursusest Berliinis, oli 1927. aastal õppereisil Viinis ja Zürichis, 1929. aastal Londonis.

Õpetaja Anette Budkovsky tutvus 1929. a. Londoni koolidega.

Joh. Käsil seisis ees pikem reis Lääne-Euroopasse. Sellel puhul oli koolis lahkumisõhtu. Kui koor oli laulnud laulu «Kodumaalt lahkumine», pidas J. Käis kõne: «Armsad kasvandikud! Lahkutakse alati kurva meelega, iseäranis kui lahkutakse pikemaks ajaks. Praegusel juhul lähen ainult lauks ajaks. Pean ütlema, et lahkun kaunis kerge südamega, sest tean, et siin koolis läheis kõik nii, nagu minema peab. Minu äraolek ei tohiks ju olla mingiks takistuseks edukale tööle.

Kui ma vahel siit koolimajast mööda lähen, siis tuleb meelde üks võrdluspilt: see kool on nagu üks sipelgapea. Alati on siin elu ja liikumine, joostakse treppidest üles ja alla. Igaüks teist on selles suures peres üks sipelgas. Mark Twain ütles oma kirjutises, et sipelgad on äärmiselt rumalad loomad, kuid samas toonitas ta nende hoolust ja usinust. Seda viimast on neiski «sipelgates» siin suures peres, lisaks sellele on nad veel targad ja teadlikud igas oma toimingus ja ettevõtmises. Niisiis, armsad sipelgad, elage hästi! Jookske ja ronige, nii palju kui võite, sest see sünnib kõik teadlikult ja kindla eesmärgiga. Olen tänulik teile ilusa õhtu eest!»

Lauldi veel ühiselt: «Aeg kaob kiirelt, ligemale liigub meil kõigil lahkumise tund.» Sellest reisist kirjutas Joh. Käis hiljem artikli «Õppe- ja kasvatustöö korraldamisest Šveitsi rahvakoolides».

Õpetaja Eeva Pedriks (Niinivaara) meenutab: «Direktor oli väsimatu kirjajuhataja. Igalt reisilt saatis ta kaasõpetajatele kirju oma muljetest. Lugesin direktori tervitusena neid ka klassides ette. Pedagoogiliselt matkalt naasnud, pidas direktor Käis alati õppenõukogu koosoleku, kus ta näitlikus ettekandes seletas meile, milliseid uusi tähelepanekuid ta oli teinud.»

LAUL JA MUUSIKA VÕRU SEMINARIS

Seminari astujailt nõuti muusikalist kuulmist ja mänguoskust mõnel muusikariistal. Koorilauluga alustati juba esimestest nädalatest peale. Lauluõpetajaks oli Karl Pütsep. Esimestel aastatel õpeti kolmehäälseid laule. Esimene avalik esinemine oli 1921. a. märtsikuus seminari aktusel.

(Järgneb)

"Võru Teataja" 30. det. 1990. nr 149/7186

Segakoor moodustati 1923. a. Lauluõppimine toimus laulutundides. Selle tõttu olid ka häälerühmad moodustatud klasside kaupa. Poistest laulis viimane klass bassi ja eelviimane tenorit. Nende kahe klassi baasil oligi loodud seminaris esimene segakoor. Valmistuti 1924. a. Tallinnas korraldatavaks üldlaulupeoks, millest seminari koor ka osa võttis.

Laulusolistideks olid Elfriede Järv ja Johanna Kütt. Süstemaatiliselt hakkas oma hääle kallal tööle Paul Härm, kes kujunes hiljem professionaalseks lauljaks.

Esimese isetegevusliku orkestri organiseeris seminaris Jaan Aia 1922. a. See oli peajasjalikult tantsuorkester. Esineti kooli peoõhtutel. Paar korda mängiti Kasaritsas ja korra Kolepil. Suurem esinemine oli Võru Opetajate Ühingu teeõhtul Võru õpetajate ees. Eriti huvitatud orkestri mängust oli Võru poeglaste gümnaasiumi direktor Kala, kes mitmel korral tuli seminari orkestri juurde ja jälgis tähelepanelikult mängu. Hiljem olevat ta oma poistele märkuse teinud, tähendades, et seminari poisid mängivat paremini.

Kui seminari õpetajaks tuli Johannes Lohk, hakkas ta ka orkestrit organiseerima. Esimeseks palaks oli osa Offenbachi «Hoffmanni lugudest». Orkestri teisel tegevusaastal asuti Bizet' «Carmenit» õppima. Ettekandele tuli «Toreadooride marss» koori ja orkestriga. Orkestriga töötas Joh. Lohk ja kooriga Karl Pütsep. Õpiti ja harjutati hoolega, vaatamata sellele et tenorid ja bassid olid kesised. Seminari aastapäevapeol läks ettekanne ladusalt, kuid mitte ilma viperusteta. Just «Toreadooride» ettekande ajal süttis saali lae keskel olev ventilaator ja saali kukkus üksikuid tulesädemeid. Onneks asus ventilaator tooliridade vahelkõrgel kohal laes ja viga ei saanud keegi. Õpilane Johannes Rosent haaras seinaleva vahtkustuti ja jooksis põõningule tuld kustutama. Joh. Käis öelnud ühele peokülalisel rahulolevalt: «Meil on igal alal olemas omad spetsialistid, nii et midagi tõsist ei saagi juhtuda.»

Instrumentalistidest olid tunnustatud Jaan Aia, Jaan Tori, Rudolf Taba ja Aleksander Schmidt (Sepala), klaverimängija Artur Haagivang ja flöödmängija August Haagivang.

Praktilisi näpunäiteid koorijuhtimises andis Karl Pütsep. Egas koori ees seista nii kerge olnudki. Koorijuhtimist võeti väga tõsiselt. Jaan Aia hakkas 1925. a. kevad-talvel Väimela põllutöökooli õpilaskoori juhatama. Kooriharjutused olid kaks korda nädalas. Aiale saadeti Väimelast

hobune järele ning toodi pärast harjutust Võrru tagasi.

Deklamaatoritest oli parim August Maior. Mäletan, et aktusel esinedes tõstis ta lõua kõrgele üles.

Opetajatest esinesid mõned korrad õpilasohtutel Karl Pütsep klaveril ja Joh. Lohk tšellol. E. Rumm ja L. Lohk esinesid viiuliduetiga.

... Oli peoõhtu. Külalised istusid ringis saali seinte ääres pinkidel. Opetaja Lohk tõusis, läks teise seina ääres istuva Liidia Skomorovska juurde, tegi galantse kummarduse ja siis suundusid nad käealt kinni hoides üle saali klaveri juurde. J. Lohk mängis tšellol ja L. Skomorovska klaveril.

Peaproovil vahtis trummiööja Eduard Aarna saalis istuvaid tüdrukuid ega pannud tähele, millal kontsertmeister õpilane Voldemar Haidak märku andis alustamiseks. Eduard sai kaasa lüüa alles teisest taktist. Johannes Lohu küsimuse peale, mis juhtus, tunnistas ta puhtsüdamlikult üles. Lohk ütles: «Njah, teine silm oleks pidanud ikka kontsertmeisterit vaatama!»

Võru seminaris oli suur ja väike orkester. Suures orkestris mängisid ka väiksema mänguuskusega õpilased, väikeses orkestris aga need, kelle mänguuskus oli juba suurem. Kõik väikese orkestri mängijad võtsid osa ka suure orkestri tööst. 1927. a. kevadel oli väikeses orkestris 16 ja suures 61 mängijat.

1929.—1930. õppeaastaks tuli Tartu Konservatooriumi sulgemise järel seminari tagasi endine õpilane Rein Roos, kelle juhtimisel seminari väike orkester mängis koolipidudel ka tantsuks.

Selleks et anda õpilastele ettekujutus heast tantsumuusikast, õpiti kaks tantsulugu näidistena orkestritundides selgeks. Need olid tango «Shenk mir diese Liebesnacht» ja foks «Alaska».

Kontsermeisteriks oli algul Voldemar Haidak ja hiljem Rein Roos.

SEMINARIST VÕRSUNUD MUUSIKAMEHED

Ainuüksi esimese lennuga astus ellu palju häid muusikamehi ja lauluarmastajaid, kes edukalt orkestri- ja koorijuhtidena töötasid, näiteks Rudolf Taba Antsla segakoori juhatajana ja August Haagivang Kolepi segakoori ning Kasaritsa puhkpilliorkestri juhatajana. Rudolf Taba oli innukas algklasside lauluõpetuse metoodika arendaja. Ta oli praeguse jo-le-mi meetodi üks esimesi teerajajaid.

J. Lohu juhtimisel ei mängitud Võru seminari orkestris eriti palju palu, aga õpitut viimistleti väga hoolikalt. Iga pill ja pillirühm pidi ettekandeks saama puhta tooni.

(Järgneb)

"Võru Teataja" 29. det 1990 nr 152 / 7.189

Võrus tol ajal teist sellist orkestrit ei olnud. Suursündmuseks Võru muusikaelus olid Võru Õpetajate Seminari aastapäevakontserdid (3 õhtut järjest) seminari koori ja orkestri kaastegevusel.

Võru linnavalitsus palkas suvekuudel Tallinnast kutselisi mängijaid, kes mängisid «Kandle» aias, Võru garnisoni puhkpilliorkester mängis Võru pargis. Seda juhatas helilooja Eduard Tamm.

Seminari segakoori juhatas Johannes Lohk. 1928. a. käis seminari segakoor Tallinna laulupeol. Koori kunstiline tase oli kõrge.

Toreda punkti seminari klassivälisele tööle pani orkestrant Rein Roos, kes 1930. a. kevadel andis iseseisva täismetraazilise viiuliõhtu. Klaveril saatis õpetaja Peeter Laja. Igavesti on meelde jäänud lisapalana antud «Kuld-rannake», mis oli suure tundeelamusega esitatud.

VÕRU SEMINARIS MÄNGITUD NÄIDENDID

Ed. Vilde «Tabamata ime» (1923), G. Hauptmanni «Hannela taevaminek» (1924), M. Maeterlincki «Ode Beatrice» (1925), O. Lutsu «Nukitsamees» (1928).

VÕRU SEMINARI ÕPILASTÖÖD

1928. a. tegi Haridusministeerium Võru seminarile ja harjutuskoolile ülesandeks esindada Eestit rahvusvahelisel koolinäitusel Londonis.

Londonisse saadeti 150 eksponaati. Näituse korraldajate erisoovil valmistati Eestimaa kontuuridega makett, kaks eesti rahvarõivais nukku, Lõuna-Eesti talumaja mudel ja piltpostkaartide kogu eesti rahvarõivaist. Need jäidki Inglismaale rändnäituse jaoks.

Näituse külastajatele jagati trükisena Artur Behrsingi koostatud ülevaadet Võru seminari tegevusest.

MEENUTUSI ÕPETAJATEST

DIREKTOR JOHANNES KÄIS

Joh. Käis sündis Põlva lähedal Rosmal 26. detsembril 1885. a. Ta õppis Mammaste köstrikskoolis ja Võru linnakoolis, sooritas Pihkva gümnaasiumi juures kreiskooliõpetaja kutseeksami ja sai 1903. aastal Limbaži linnakoolis õpetaja koha. 1904. a. sügisel lõpetas J. Käis Peterburi Õpetajate Instituudi. Nüüd oli ta täisõiguslik linnakooliõpetaja ja 1906. a. siirdus Valmiera linnakooli. Alates 1912. a. õpetas J. Käis Riia Aleksandri Gümnaasiumis loodusõpetust. Siin sisustas ta loodusõpetuse kabineti. Esimese maailmasõja rinde lähenemise tõttu evakueeriti Aleksandri Gümnaasium Võrru.

J. Käis astus 1916. a. sügisel Peterburi ülikooli füüsika-matemaatikateaduskonda, mille lõpetamise järel valiti Vologda Õpetajate Instituuti geograafia ja loodusõpetuse õpetajaks. 1919. a. asus J. Käis Pihkvasse Rahvahariduse Instituudi lektori kohale.

7. septembril 1920. a. opteerus Käis Eestisse ja asus Haridusministeeriumis tööle riigikoolinõunikuna.

15. veebruaril 1921 määrati J. Käis Võru Õpetajate Seminari direktoriks, kus ta oli 1930. a. suveni.

Kroonilise keskkõrvapõletiku tagajärjel vähenes J. Käisi kuulmine. 6. septembril 1931 läks ta 46-aastaselt pensionile. Tema koduks sai Tartus Tähe tänavas puumaja nr. 77 (nüüd 33). Siin elas ta teisel korrusel aiapoolses toas.

J. Käis oli Eesti Õpetajate Liidu teaduslik sekretär. Tema ülesandeks oli kooliüenduselike küsimuste selgitamine ja tutvustamine. J. Käis on pidanud loenguid, referaate ja ettekandeid õpetajatele, juhatanud kursusi ja esinenud lektorina, andnud näidistunde, kirjutanud üle 300 ajaleheartikli. Need on koondatud kolme mappi, mis on hoiul Pedagoogika Muuseumis.

Paljudel seminaristidel on säilinud mälestusi Johannes Käisist. Nii meenutas Feliks Toode, kuidas direktor tõi kooli viis tammeistikut. Koos õpilastega istutati need seminari aeda. Esimest tamme, mille hooldajaks sai Joh. Käis, hakati kutsuma Käisi tamme. Nüüdseks on tammed suureks kasvanud. Endised seminaristid lõikasid Käisi tamme kuivanud oksast mälestuskettakesed. Nende kaudu räägib tamme oma istutajatele: «Olen praegu tamme meheas. Teie olete raugevas inimeas. Võibolla ei suuda te tulla enam Võrru minu tüve puudutama, siis hoidke seda mälestuskettakest oma käes. Teie silma ette tulevad jälle Võru seminari maja, õu ja aed.»

Tuulistel õhtudel mängib tuul tamme okstel kiidulaulu oma istutajale. Tule sinagi tuulisel õhtul Käisi tamme mühisevat laulu kuulama.

Aksel Pallits meenutas, kuidas ühel talve hakul kogus J. Käis grupi uisutajaid poisse kokku ja läks Tamula järve pikkust, laiust ja sügavust mõõtma. Jäässe raiuti augud ja lasti lood põhja. Varsti ilmus J. Käisi kirjutis «Tamula järv» kohalikus ajalehes «Võrumaa». Sellest loeme: «Huvitav on küsimus, kas paljud neist, kes Tamulat tihti näinud ja vaadanud, ka teavad, kui suur õieti on Tamula, mis peitub tema veepeegli all sügavuses ja põhjas?»

(Järgneb)

"Võru Õpetaja" 3. jaan. 1991 m 1 (7190)

Küllap paljud endised seminaristid võivad meenutada neid hetki, kui Käis ilmus klassi, paberilehed käes ja ütles: «Nuh (seda sõna kasutas ta tihti), lapsed! Kirjutage vastus küsimusele, mis on fantaasia». Igaüks kirjutas nagu oskas, mõni pikalt, mõni lühidalt. Saanud lehed enda kätte, silmitses ta neid põgusalt. Parandama ta neid ei hakanud. Alles siis seletas õpetaja, mis on fantaasia. Ta tõi näiteid. Käisi põhimõte oli, et alustades uut teemat, tuleb enne välja selgitada õpilaste teadmiste tase antud teema kohta ja sellest lähtuda. Maja ehitamist tuleb alustada kindlast vundamentist.

Eduard Aarna meenutustes püsib seminari koori ja orkestri koosseisumine aasta-päevakontsertidel, mida juhatas Joh. Käis ise. Varakult enne aastapäevakontserti tuli J. Käis orkestri proovile, hüppas kähku pulti ja pani Gounod' «Faustile» sellise tempo peale, et hoia alt. Muidugi mängis orkester mustalt, jättes selleks, et rütmis ja tempos püsida, osa noote mängimata. Käis märkas seda. Ta katkestas proovi ja käskis järgmiseks tunniks «Fausti» viiulipartii selgeks õppida. Vaevalt sai järgmine viiulitund alata, kui Käis sisse astus. Nüüd mängis orkester oma partii laitmatult ära. Käis lausus: «Nuh, valss on ikka valss.»

Johannes Käisil olid oma põhimõtted.

Kes õpib ise, võib edukalt õpetada teisi. Sellest seisukohast lähtudes valis J. Käis seminari õpetajateks autodidaktid. Ta teadis, et kooliüendust ei saa ellu viia vanasse kooli kiindunud õpetajatega.

Johannes Käis varises ootamatult 29. juunil 1950. a. oma vennapoja talu õuel Tromsil. Ta maeti tagasihoidlikult Põlva kalmistule 4. juulil 1950. a.

Umbes aasta pärast J. Käisi surma asetasid tema endised õpilased ja sugulased J. Käisi kalmule kujur J. Raudsepa kavandatud mustast graniidist lihvitud mälestussamba, mille esiküljel koolimehe pronksist bareljeef ja epiitaaf: «Kasvataja kõrgeim tasu on tema püüete teostus kasvandikkude vastuvõtlisus ja tänulikus hinges.»

ARTUR BEHRSSING

Artur Behrsing oli aastatel 1927—1929 saksa keele ja käsitöö õpetaja Võru seminaris. Enne seda (1907—1914) oli ta olnud õpetaja Tallinna Hansa koolis. Seejärel töötas Tallinna Toomkoolis. Oli 1920—1921 Tallinna Hansa kooli juhataja ning aastail 1921—1927 Viljandi saksa gümnaasiumi juhataja. Behrsingi hobiks oli poeetika ja lavakunst.

Õpilasohtutel kandis ta ilmekalt ette Manfred Kyberi loomajutte. Kord luges õpetaja saalis koerte tülist. Üks oli heledahäälne väike, teine basahäälega suur koer. «Õpilas-

tes huvi äratamine on esmase tähtsusega. Huvi teeb õpilase vaimu vastuvõtlikuks,» ütles A. Behrsing.

Artur Behrsingi sulest on ilmunud pedagoogilise sisuga kirjutisi. Ka tõlkis ta August Gailiti «Toomas Nipernaadi» saksa keelde. Kriitikonagi võitis Behrsing tunnustuse.

Artur Behrsing suri Kölnis 26. juunil 1929. a.

ANETTE BUDKOVSKY

Anette Budkovsky oli Võru Õpetajate Seminari harjutuskooli juhataja 1922.—1930. a. Sündinud 3. mail 1891. a. Võrumaal Leevil. Lõpetas Võru tütarlaste gümnaasiumi 1909. a. ja omandas algkooliõpetaja kutse. Oli õpetaja Võru linna algkoolis ja 1912. peale sealsamas koolijuhataja. 1931—1932 oli A. Budkovsky Räpina algkoolis ja 1935. aastal õpetaja Kurenurme algkoolis, 1936. aastast Leevi algkooli õpetaja. Ta oli tegev naisorganisatsioonides. Abiellus Johannes Käisiga.

VITOLD BUDKOVSKY

Vitold Budkovsky oli matemaatikaõpetaja Võru seminaris 1923—1930. Ta sündis 8. juunil 1886. a. Peterburis. 1915. a. sattus ühes evakueeritud Polangeni gümnaasiumiga Võrru, kus elas 1935. aastani. Pärast seminari sulgemist töötas ta Tartu linna vene gümnaasiumis õpetajana.

V. Budkovsky oli rahvuselt poolakas, mistõttu tema eesti keel ei olnud päris puhas ja nii mõnigi lause omandas tema suus hoopis teistsuguse värvingu, kui see ütleja poolt mõeldud oli.

Matemaatika tunnis oli vaja logaritmid tabelit. Õpetaja palus meil neid osta. Meie aga viivitasime ostmisega. Ühel hommikul tuli Budkovsky klassi, portfelli pungil täis logaritmid tabelit. Ta jagas need õpilastele välja. Lehitseme uusi raamatukesi. Õpetaja muheles ja ütles: «Nüüd olete varustatud tabelitega.»

Õpilane Osvald Kall reageeris selle peale kiiresti: «Õpetaja, siis anname need küll kohe tagasi.»

HANNA KAAAN

Hanna Kaan oli inglise keele õpetaja Võru seminaris aastatel 1922—1930. Ta sündis 29. juunil 1893. a. Võrus, õppis Võru linnakoolis ja lõpetas Pihkva tütarlaste gümnaasiumi 1910. a. Inglise keele õpetaja kutse omandas ta Tartu ülikooli juures.

Hanna Kaani eesti keele oskus ei olnud võrreldav inglise keele oskusega. Kord tahtis õpetaja teada saada, kuidas kutsutakse eesti keeles sea last. Osvald Kall oli kõige hakkajam poiss. Ta astus tahvli juurde ja kirjutas «Põrsas — pörssad». Õpetaja kirjutas oma märkmikku samad sõnad. Meie üllatuseks palus Oss endale hindeks panna «hea». Õpetaja Kaan ei rahuldanud Ossi palvet, öeldes, et siin ei ole ainsatki ingliskeelset sõna.

(Järgneb)

5. jaan. 1991 nr 2/7191
"Võru Teataja"

Õpetaja Hanna Kaan täiendas oma eesti keele oskust järgmiseski inglise keele tunnis. Nimelt küsis ta, kuidas nimetatakse eesti keeles Kristuse õpilasi? Alleks Vallner hõikas: «Järglased!» Õpetaja ei saanud aru. Ta lausus: «Ei, ei, kärblased need küll ei olnud.» Arutelul selgus, et otsitav sõna oli — jüngrid.

KARL KISAND

Karl Kisand oli Võru seminaris maateaduse ja ajaloo õpetaja aastatel 1921—1930. Sündis 4. juunil 1898. a. Võrumaal Rāpinas. Õppis Lokuta külakoolis, Raadamaa ministeeriumikoolis ja Rāpina kõrgemas rahvakoolis ning Pihkva ja Tartu Õpetajate Instituudis (loodusloo ja maateaduse osakonnas).

Igakevadisel koolinäitusel oli õpetaja Kisandil välja panna rohkesti näidiseid: kaarte, diagramme, tabeleid, makette. Viidi läbi ilmavaatlusi, vee kõrguse mõõtmisi, kaardistamist. Karl Kisand oli hinnatud lektor õppevahendite valmistamise kursustel. Õpilased käisid koos Karl Kisandiga jalgsimatkadel Irboskas, Otepääl, Põhjarannikul, Pärnus, Saaremaal ja Siguldas.

1923. a. asutas Joh. Käis koos Karl Kisandiga seminari juurde ilmajaama, mis kuulus Tartu Ülikooli meteoroloogiajaamade võrku. Ilmavaatlusi tegi õpilane Felix Toode. Tasugi oli selle eest — 10 krooni kuus. Vaatlusi tuli teha neli korda päevas: kell 7, 9, 13 ja 21. Vaatlusandmed tuli šifreerida ja telefoni teel edasi anda Tartusse.

PEETER LAJA

Peeter Laja oli laulu- ja muusikaõpetaja Võru seminaris aastatel 1926—1930. Ta sündis 13. dets. 1897. a. Meeksi vallas Võrumaal. Lõpetas 1917. a. Tartu reaalkooli, 1919. a. R. Grivungi muusikakooli ja 1926. a. Tallinna Konservatooriumi. Tegutses organistina Tartu Jaani kirikus 1919.—1921. a., seejärel Jaani kirikus Tallinnas 1921—1926. Peeter Laja oli Võrumaa laulupäevade üldjuhiks. Alates 1931. a. töötas Pärnu gümnaasiumide laulu- ja muusikaõpetajana. On loonud palasid orelele, klaverile, koorile ning teinud soololaule. P. Laja oli koolitatud häälega bariton. Õpilasi juhendas iseäraliku, peaaegu sosistava häälega. Õpetaja Hanna Kaan ütles tihti: «Laja rääkimine on iseenesest juba üks muusika!» Seminari kooris laulsid mõnikord kaasa ka õpetajad. Kui lauldi J. Simmi «Oma saart», siis Laja bariton — «Ma sõuan merel ja sõuan, oma saart minä otsin sää!» — tahtis hinge seest välja rebida.

Peeter Laja juhatas «Kandle» segakoori, mis oli Võru vanimaid koore. Samuti juhendas ta seminari muusikarühma tööd, õpetas rühma tunnis hääleseadete ja harmooniat. P. Laja innustas ka õpi-

lasi tegelema heliloominguga. Tema õpilastest Voldemar Haidak, Osvald Aia ja Samuel Onno kirjutasid muusikapalu, millest osa ka seminaris ette kanti. Laja tavatses öelda: «Ega nad ei ole veel kõrgel tasemel, aga midagi nad juba on.»

JOHANNES LOHK

Johannes Lohk oli Võru seminari laulu- ja muusikaõpetaja aastatel 1923—1930.

Sündis ta 9. oktoobril 1898. a. Pühajärvel. Muusikalise hariduse sai 1916—1918 Tartusse evakueerunud Riia vene keiserliku muusikakooli õpetajatelt. Edasi õppis J. Lohk Saraatovi konservatooriumis ja Tallinna konservatooriumi lõpetas ta helikunstniku diplomiga 1925. a.

Algajatele õpilastele oli Lohk tore. Ta ütles, et tema õpetuse aluseks on Leopold Aueri viiulikool. Harmoonia õppimisel laskis J. Lohk katsetada õpilastel nende endi loodud viisidel harmoonia seadmist. Kõsitlemisel oli tal lemmikvõtteks püüda tabada hajameelseid õpilasi. Küsimused olid sellised, et enne nende vastamist tuli tublisti mõelda. Muusikaklassis seisis loosung Beethoveni lausega: «Muusika on kõrgem avaldus kui teadus ja filosoofia.» Õige muusikalise maitse kasvatamine peab algama klassika ja rahvamuusikaga tutvumisest,» selline oli muusikaõpetaja deviis. J. Lohk palju ette ei mänginud. Vahel ainult proovis ülesantud pala raskemaid kohti.

Riides käis ta tipp-topp, armastas puhtust ja korda. Kord oli ühel orkestrandil noodileht kortsutatud ja määrdunud. Lohk nägi seda, võttis noodilehe kahe sõrme vahele, tõstis kõrgele üles, laskis lahti ja leht lopendas põrandale. Huuled olid Lohul kõvasti kinni pigistatud, nagu punane, põselihased tõmblesid, aga ta ei lausunud mitte ainsatki sõna.

J. Lohk ei jätnud kunagi kasutamata võimalust, et mängitavat pala lahti mõtestada — seletada, mida autor on püüdnud oma teoses edasi anda.

Oli viiuligrupi tund. Mängud olid mängitud. Aega oli üle jäänud. J. Lohk rääkis suurest viiuldajast Bromslav Hubermannist, keda kontserdireis viinud Indiasse, kus ta esinenud Budha templi ees, kuhu olevat kogunenud kerjuseid, sante, nende hulgas ka pimedaid. Bromslav Hubermann mänginud nii kütkestavalt, et suurest soovist näha seda jumalike helide allikat muutunud pimedad nägijaiks.

Osvald Kall meenutab: «Pärast seminari esimesse klassi astumist pidas J. Lohk mind koridoris kinni ja ütles: «Sa oled hästi pikk poiss, muusika koha pealt on sul kuulmist ja taipu omajagu.

(Järgneb)

Võru Teataja 8. jaan. 1991 nr 3 / 492

Mul on orkestris kõige pike-ma pilli mängijat tarvis. Ma teen sulle ettepaneku hakata orkestris mängima kontrabassi, mis on orkestri vundament ja mida tuleb oskuslikult mängida. Pea meeles, et sa paistad seal kõikidele silma. Teised istuvad, kuid sina seisad püsti nagu kuningas. Tule homme kontrabassi tundi, siis näitan sulle, kuidas pilli käsitseda.» Sellest ajast peale hakkasin kontrabassi järele igatsust tundma.

Mul oli Schuberti «Löpetamata sümfoonia» esimesest kuni viimase taktini meeles. Nimelt on seal ühes kohas kontrabassipartii 24 takti pausi, mille ajal läksin tasakesi saali teise otsa ja kuulasin sealt. Lohk küsis, miks ma oma pilli juurest ära käin. Ütlesin, et saalist on palju meeldivam kuulata. Lohk vastas: «Vaata, sellest ma saan juba aru. Ma arvasin, et sa igavuse pärast.»»

EEVA NIINIVAARA

Eeva Niinivaara oli (aastatel 1928—1930) Võru seminaris eesti ja soome keele õpetaja. Ta sündis 20. detsembril 1901. a. Siimusti-Põlluril Tartumaal. Õppis ENKS gümnaasiumis ja Tartu Ülikoolis. Oli 1924.—1928. a. laste karskustöö korraldaja ja noorsoolehe «Kevadik» toimetaja. Abiellus 1930. a. Helsingi ülikooli soome keele lektori Martti Niinivaaraga. Õppis 1932.—1935. a. Helsingi käsitöökoolis ja Heinala seminaris. Oli Viiburi II tütarlastegümnaasiumi käsitööpetaja.

Eeva Niinivaara meenutas, kuidas direktor Johannes Käis tegi talle pärast esimest paaritunnist kohtumist, kus nad vestlesid Georg Kerschensteineri töökooli põhimõtetest, ettepaneku kandideerida Võru Õpetajate Seminaris teise eesti keele ja kirjanduse õpetajana.

Eeva Niinivaara meenutas, et püsib kolleeg Artur Behrsing, kes korraldas kaasõpetajale tahvlijoonistamise kursused. Ka meenutas ta, kuidas õppis selgeks moodsad tantsud seminari saalis õpetajate tantsukursustel.

E. Niinivaara: «Minul kulus palju aega grammatika ülevaatlike tabelite koostamisele ja töökavade valmistamisele. Kõik teadsime direktori nõudlikkust enese ja teiste suhtes, kuigi ta kunagi ei surunud kedagi alla, vaid oli julgustaja ja innustaja. Direktor oli sagedane tundide külaline. Klassid olid tema käikudega harjunud, teades, et direktori silm ulatub kõikjale. /—/»

Pärast seda, kui olin esimesel jõulupeol suure õpilasorkestri saatel ja kurku nõõriva argusega lalunud T. Kuula soomekeelse soololaulu «Süüstunnela», mille saate muusikaõpetaja Johannes Lohk oli seadnud orkestrile, avaldas õpilaskond soovi soome keele õppimiseks vabatahtliku aipona. 1929. a. juunis külastas

meid koos oma õpilastega dr. Kaarlo Nieminen Tampereist. Jyväskylä seminar tegi ettepaneku kirjavahetusse astumiseks. 1930. a. kevadeks sai seminar Soomest suure saadetise soomekeelseid kooliraamatuid ja ilukirjandust, kuid siis Võru Õpetajate Seminar suleti.»

Eeva Niinivaara oli väga südamlilik inimene. Lüngad meie teadmistes piinasid teda palju rohkem kui meid endid. Oli ilus päikesepaisteline sügisilm. Eeva tuli klassi, suur melon hõlmas. Tuttav oli tal toonud lõunamaalt meloni, mida ta ei raatsinud ise ära süüa. Ta lõikas meloni tükkideks ja jagas meile. Sellist maiuspala polnud me varem söönud.

KARL PÜTSEP

Karl Pütsep oli laulu- ja muusikaõpetaja Võru Õpetajate Seminaris aastatel 1921—1930. Ta sündis 26. oktoobril 1882. a. Petserimaal. Õppis Vastseliina kihelkonnakoolis, Petseri ministeeriumikoolis ja Võru linnakoolis. Siis R. Grivingi muusikakoolis Tartus ja täiendas end Leipzgis. K. Pütsep oli Võru koguduse organistiks aastatel 1907—1918 ja lauluõpetajaks Võru tütarlaste gümnaasiumis 1917—1923.

Aastast 1933 oli Karl Pütsep lauluõpetaja Võru ühisgümnaasiumis.

K. Pütsep asutas Võrus orkestri, samuti oli ta Meestelaulu Seltsi asutajaliige ja mees- ning «Kandle» segakooride juhataja.

Karl Pütsep oli ka minu klassijuhataja.

Kooliõde Elli Raidvee meenutab: «Mul oli laulmises praktikatund 5. klassis. Kartsin seda tundi. Pidin õpetama lastele selgeks Joh. Brahmsi «Hällilaulu». See oli kahehäälnelaul. Eelmisel päeval tegin konspekti valmis ja näitasin seda K. Pütsepale. Peale häälepartiide pidin ka kokkulaulu õpetama. Harjutamisel mängisin klaveril ja laulsin kaasa palju kordi: «Uinu vaikselt mu lind, ma valvan ju sind.» Samuti õpetasin selgeks teise hääle. Kokkulaulu ma niiviisi harjutada ei saanud, sest kahte häält korraga laulda ei saa. Kokkulaulu ma kartsin kõige rohkem. Tundi kuulasid pealt õpetaja Pütsep, direktor ja seminaristid. Hirm kokkulaulu ees kasvas iga minutiga. Mis teha? Üks mõte käis peast läbi — kui venitada teise hääle õpetamisega tunni lõpuni? Nii tegingi.

Tunni arutelul lausus Pütsep: «Tund oli muidu rahuldav, kahju ainult, et kokkulaul jäi ajapuudusel ära.»

RUDOLF REIMAN

Rudolf Reiman oli eesti keele ja kirjanduse õpetaja Võru Õpetajate Seminaris aastatel 1922—1930.

(Järgneb)

"Võru Teataja" 10. jaan. 1991 nr 4/793

Ta sündis 25. oktoobril 1893. a. Rägavere Mõdrikul kul Virumaal. Lõpetas Rakvere linnakooli ja selle juures olnud õpetajate kutsekursused. Pärast Võru Õpetajate Seminari sulgemist sai temast Aseri algkooli juhataja ja hiljem Kohtla-Järve kaevanduse algkooli juhataja.

Joh. Käis avastas Rudolf Reimani Räpina gümnaasiumis ja kutsus ta tööle Võru Õpetajate Seminari. R. Reiman oli luulehuvidega. Võru Õpetajate Seminari tööle asudes oli tal ilmunud juba kolm värsikogu. Seminaripäevil lisandus neile veel luuletuskogu «Läbi öö» ja draama «Painaja». R. Reiman oli ka Fr. Tuglase poolt toimetatud kirjandusliku ajakirja «Ilo» kaastöölise.

R. Reiman tutvustas meid kirjanduse ajalooga väga põhjalikult. Käsitleti Fr. R. Kreutzwaldi. Eriti kiindusime Juhan Liivisse. R. Reiman pidas Gustav Suitsu ja Friedebert Tuglast meie kirjanduse radikaalseteks uuendajateks. Eriti põhjalikult käsitles Reiman Fr. Tuglast. Töötasime läbi kogu Tuglase novellide paremiku. Hakkasime mõistma, et kirjanduslikul teosel on alltekst, varjatud sügavused. Meid vaimustas Tuglase stiil.

R. Reiman juhtis seminaris kirjandusringi tööd, kuid ise püüdis ta jääda tagaplaanile. Ringi liikmed pidid esitama referaate ja teoseid analüüsima.

1929. a. sügisel ilmus A. H. Tammsaare «Tõde ja õigus» I osa. Kohe võttis R. Reiman teose kirjandustunnis käsile.

Suurt rõhku pani R. Reiman kirjanditele. Töid hindas ta üsna ulatuslike retsensioonidega, milles olid esile tõstetud head ja vead. Paremaid töid loeti klassis ette. Neid analüüsiti kogu klassi osavõtul.

Alleks Vallneril tuli anda tund harjutuskooli V klassis. A. Vallner räägib sellest nii: «Tunni konsekti koostas suure hoolega. Õnnetuseks polnud ma varem R. Reimani tundi pealt kuulanud. Tund lõppenud, lausus Reiman: «Praktikant rääkis õpilased surnuks. Tund ei tule arvestamisele.» Järgmisel nädalal läksin R. Reimani keeleõpetuse tundi. Suur oli minu hämmastus, kui Reiman kasutas tunnis ainult kolme sõna: vaatleme, mõtleme, kirjutame. Õpilased ise avastasid reeglid, täitsid süvendava harjutuse. Niivõrd käes olid neil iseseisva töö harjumused.»

ERICH RUMM

Erich Rumm oli viiuli-, loodusloo ja aiandusõpetaja Võru Õpetajate Seminaris 1921.—1930. a. Ta sündis 4. augustil 1881. Lõpetanud oli ta Petersi Õpetajate Instituudi, misjärel sai õpetajakoha Habarovski linnas, töötas Kuramaal ja 1910 a. läks E. Rumm Riiga, kus omandas muusikalise hariduse.

E. Rumm mängis Võru

sümfooniaorkestris I viiulit, ta oli ostanud kuulsa Itaalia meistri Qarneri valmistatud viiuli. Nüüd on see viul Võru Koduloomuuseumis. E. Rumm oli Võru Sümfoonia Muusika Seltsi asutajaliige ja üks selle seltsi esimees.

Jalutuskäikudel armastas Rumm laulda «Ants oli aus saunamees». Oli päris tore, kui kevadel kogu seminaripe-tegi jalutuskäigu Kubijale või Verijärve kaldale. Siis istuti maas, keskel oli Rumm, kes laulis Võrumaa rahvalaulu, «Lätsi küllä» solo-osa, õpilased aga refrääni.

Rumm arvas, et just aiaharimine on parim viis iseloomu kasvatamiseks. Taimedega ei või riielda, neid ei või sundida ei kasvama ega õitsema. Peab olema kannatlik ja õppima koostööd. Peab õppima sedagi, et ainult andes võib saada.

HERMAN SEIDELBERG (hiljem Silmet)

Herman Seidelberg oli VÕS-i saksa keele õpetaja aastatel 1922—1930. Sündinud 1. novembril 1891. a. Paides. Õppis Paide linnakoolis ja Pärnu gümnaasiumis ning Tallinna endises Nikolai I Gümnaasiumis. Ning lõpetas 1919. aastal Kiievi Ülikooli klassikalise filoloogias teaduskonna. Seejärel oli õpetaja Paide gümnaasiumis ja töötas Tallinna tehnikumis saksa keele õpetajana.

Lühikest aega oli H. Seidelberg seminari inspektoriks. Et ta õpetas meile saksa keelt, siis panime talle hüüdnimeks saksa muinasjutust kuuldud Hexe (nõid) Kau-Kau. Ühe vahetunni jooksul suutis Seidelberg tõesti nõia kombel läbi joosta mõlemad koolimajad.

Kooliaiat muidu pirne kätte ei saanud, kui tuli kaikaga puu okstesse virutada. Nii «projekteerisime» pirne maapinnale.

Koolimaja õuepoolse ukse kohal oli aken. Laptuumängu ajal viskasin löögikaika jooksupaalt üle öla tagasi. Kaigas lendas aknasse. Kohe oli Hexe Kau-Kau jaol. Vihahoos ütles ta «r» tähte põristades: «Rrebenegu või nährvid, aga korrd peab olema. Mis korrd see on, kui üks karrjub korridorris nagu pörrgus, teine prprojekteerib pirrre, kolmas lõhub akna rruute, neljas pillub korridorris kojamehe mütsi.»

LEENI SIRK

Harjutuskooli õpetaja Leeni Sirk töötas Võru seminaris aastatel 1925—1930. Sündinud oli ta 18. augustil 1894. a. Võrumaal Vana-Roosas. Õppis Võru gümnaasiumis. Õpetaja kutse omandas Valga tütarlaste gümnaasiumis.

Seda kiirete liigutustega väikest inimest sai kõikjale. Päris linnu kombel liugles ta koolimajas ringi.

Kevadel sõitsid harjutuskooli õpilased ekskursioonile Lätimaale. Ekskursioonijuhiks oli Leeni Sirk.

(Järgneb)

"Võru Teataja" 12. jaan. 1991 nr 5 (7194)

Lätlased lisavad oma keelepruugi järgi nime lõppu «s» tähe. Nii sai Valga Eesti—Läti piiripunkti Sirgust Sirks. Läti keeles tähendab «sirks» hobust. Omavahel naljatasime: «Lätissee tulime linnuga, tagasi läherne hobusega».

LIIDIA SKOMOROVSKA

Liidia Skomorovska oli 1924.—1928. a. saksa keele ja usuõpetuse õpetaja. Sündinud 1. märtsil 1897. a. Riias. Õppis Viljandis G. Knüperi, siis Tartus L. Horni erakoolis. Sooritas 1913. a. Tartu Aleksandri Gümnaasiumis koduõpetaja kutse-eksami. Töötas kolm aastat koduõpetajana Pärnumaal. Aastail 1917—1919 oli Venemaal saksa keele õpetaja, hiljem Lvovis reaalgümnaasiumi õpetaja. Lõpetas Tartus 1924. a. kolmeaastased kursused ja omandas teistkordselt saksa keele õpetaja kutse.

1932. a. peale töötas Tartus V ja X algkoolis. Oma elu lõpuaastail elas L. Skomorovska Tasmaania saarel.

PEETER TIMM

Peeter Timm oli Võru Õpetajate Seminaris käsitööõpetaja aastatel 1926—1927. Ta sündis 18. juunil 1904. a. Harku vallas Harjumaal. Õppis Vestholmi Gümnaasiumis ja Tallinna Õpetajate Seminaris. Lõpetas Tallinnas kaheaastased käsitööõpetajate kursused.

Peeter Timm on leiutanud «Tinto» joonlaua.

Võrus õpetas Peeter Timm süvendatult puidu treimist ja looma sarvest riidenagi tegemist.

PAUL TRUUSMANN

Paul Truusmann oli ajaloo- ja filosoofiaõpetaja Võru Õpetajate Seminaris 1923.—1930. a. Ta sündis 31. jaanuaril 1888. a. õppis Tallinnas Prohhoi algkoolis Nikolai (praegune Gustav Adolfi) Gümnaasiumis ja Peterburi ülikooli filosoofia fakulteedis, mille lõpetas 1910. a. ja oli Peterburis sõjaväelaste laste õpetajaks. 1911—1920 oli P. Truusmann Tallinna Aleksandri Gümnaasiumi õpetaja. Aastatel 1920—1923 Petseri gümnaasiumi juhataja.

1930. a. siirdus P. Truusmann Nõmmele, andis tunde Tallinna kolledžis. Paul Truusmann läks vabasarva 12. oktoobril 1936. a.

Aksel Pallits meenutab: «Natuke aega peale üht koolikella helisemist astus klassi direktor Johannes Käis koos suhrekasvulise ja karminäolise mehega. Käis ütles: «Lubage teile tutvustada teie uut ajalooõpetajat härra Truusmanni, kes ühtlasi hakkab teile õpetama ka psühholoogiat ja loogikat.» Käis lisas veel mõned sõnad juurde, kuid need läksid meie kõrvust mööda, sest kõikide pilgud olid naelutatud härra Truusmanni just kui graniidist väljaraiutud näkku Käis väljus, aga meie seisime veel püsti. Truusmann libistas pilgu üle ridade. Truusmanni

pilk jäi peatuma Olga Kilbil, kes nõjatus natuke pingi seljatoe vastu. «Kas teie juba nii vana olete, et enam omal jalal püsti ei suuda seista?» Ehmusime. Saime aru, et selle mehega nalja ei ole.

Õpetaja Truusmann tundis oma ainet põhjalikult. Kui ta jutustama hakkas, ei olnud mitte ühtegi õpilast, kes poleks teda huviga kuulanud. Truusmann oli väga nõudlik. Kui aga mõnel õpilasel siiski mõjuvatel põhjustel oli tund ette valmistamata jäänud, siis ei olnud Truusmann sugugi kuri, kui sellest enne tunni algust teatati. Ta märkis selle oma taskuraamatusse üles ja hiljem õpilast küsides ei unustanud ka selle tunni kohta mõningaid küsimusi esitada.

Mõne raske tunni saime nii mööda saata, kui keegi õpilastest Truusmannilt midagi küsis. Truusmannile meeldisid küsimused. Siis andis ta põhjalikke seletusi ja kuulas õpilaste arvamusi. Aga kui õpetaja tuju oli halb, ei lasknud ta ennast alt vedada. «Kes teid seal keelest tõmbab?» tavatses ta neil puhkudel küsida.

Kord küsis Truusmann Aksel Meistrit. See sosistas: «Kurat, ma pole raamatusse sissegi vaadanud.» Aeglaselt, väga aeglaselt tõusis Aksel püsti, silmad kogu aeg raamatus, et võtta veel, mis võtta annab ja alustas jutustamist. Aksel oli kuldsuu. Nii läks ka nüüd päris soravaks jutuks lahti. Kuid varsti hakkas tulema pause. «Sõna ja rubla, sõna ja rubla,» ütles Truusmann ja kirjutas taskuraamatusse Akseli nime taha «nõrk».

Kord õhtupoolikul külastas Truusmann keemiaringi tundi. Tegime katset. Olime seda mitu korda alustanud, kuid tulemusi ei olnud. Truusmann küsis: «Kui kaua te juba siin mässanud olete?» Vastasime, et teist õhtut. «Ja kui palju teil veel aega läheb, kui te ükskord oma eesmärgi saavutate?» tundis Truusmann huvi. Selle peale ei osanud me midagi vastata. Truusmann vaatas veel tükk aega, asetas siis käed seljataha kokku ja ütles: «Nii siis töötate töö pärast. Aga kui te selle aja jooksul oleksite keemia õpperaamatut lehitse nud, ma arvan, et tagajärjed oleksid olnud paremad,» ja astus eemale.

Harjutuskooli VI klassis õpetas P. Truusmann ajalugu. Mõnikord olid poisid väga kärarikad. Teiste õpetajate tundide eel mürati ka, aga siis selgitas õpetaja tavaliselt selle põhjused ja aktiivsemaid müraajaid karistati. Paul Truusmann toimis teisiti. Ta tuli ühel päeval klassi, kus kaks poissi oli käitsi koos. Truusmann istus õpetaja laua taha ja küsis väga rahuliku häälega: «Kuidas on nende auväärt härrade nimed?» Asjaosalised ütlesid oma nimed. (Järgneb)

"Võru Teataja" 17. jaan. 1991 nr 7 (7196)

Võru Teataja 28. jaan. 1991 nr 9 (7498)

JULIUS UNGRU

Верро. Высшее Началь. училище. Võru. Kõrgem algkool.

KILDE VÕRU ÕPETAJATE SEMINARIST LÄBI MÄLESTUSTE

10.

Neil lubati istuda. P. Truusmann kirjutas klassipäevikusse märkuse. Klassipäevaramatusse märkuse saamine oli tol ajal suurimaid karistusi. Sellest ajast peale valitses klassis enne Truusmanni tun-di eeskujulik kord.

JAAN VAHTRA

Jaan Vahtra oli joonistus-õpetaja Võru Õpetajate Seminaris aastatel 1921—1923. Ta sündis 24. mail 1882. a. Võrumaal Moostes. Oli algkooliõpetaja Meeksi-Parapalus ja Peri-Metstes ning 1909—1911 ajalehetöötaja Viljandis. Õppis joonistus- ja maalikunsti Riia kunstikoolis 1911.—1913. a. ning Peterburi Keiserliku Kunstiseltsi kunstikoolis 1913—1916. Aastail 1917—1918 õppis Peterburi Kunstideakadeemias.

J. Vahtra oli joonistusõpetaja Võru tütarlaste gümnaasiumis 1918—1921 ja Tartu kunstikooli «Pallas» õppejõuks 1926—1933.

Albert Ivask meenutab: «Joonistusõpetaja Jaan Vahtra arvas, et klass koosneb ainult väikestest Raffaelidest, kellest tema suudab teha suure kunstnikud. Selles suhtes ta oli parandamatu optimist. Kui Vahtra vaatas kehvapoolse õpilase tööd, siis tõmbas ta paar-kolm joont juurde, tõstis paberilehe kõrgele üles ja ütles: «Vaadake, joonistab no-

gu kunstnik!» Halba tööd Vahtra silmis ei olnudki.»

J. Vahtra katsus geomeetriste kujunditega eset edasi anda. Ta oli kubismi austaja. Tollel ajal ei olnud linoleumi saada. Vahtra kattis papi värnitsaga ja pärast kuivamist lõikas sellesse kujutised. Nii tekkisid papploiked. Õpilased Albert Ivask ja Elmo Oja tegid 1924.—1925. a. kaks papploigete mappi.

LÕPETUSEKS

Põlvas Rosma koolimajas sündis Johannes Käis, kes tõi Eesti kooli ajalukku semina-riajastu.

Võru Õpetajate Seminari endised õpilased istutasid 1975. aastal Johannes Käisi sünnikohta Päkamäe kumerale küljele Johannes Käisi auks tammed. Nüüdseks on tammed suureks kasvanud. Tammede eluiga on pool tuhat aastat. Sajandi pärast ei ole Rosma koolimajast pilbastki järele jäänud. Tuul aga puhub üle Eestimaa ikka edasi ja tammed laulavad oma mühisevat kiidulaulu Johannes Käisile.

Õpetaja, tule tuulise ilmaga Päkamäele tammede laulu kuulama! Tammed kohisevad nii armsalt leebes tuules ja oigavad tormis, jäljendades Johannes Käisi eluteed.

(Lõpp)

PEDAGOGIK,
ARHIIVMUSEUM
FOND K 45502

11.11